

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2450 โดยชาวอินเดียที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและมีวัฒนธรรมในการบริโภคนม ต่อมาเกษตรกรไทยหันมาให้ความสนใจต่อการเลี้ยงโคนมและพัฒนากระบวนการเลี้ยงโคนมมากขึ้น ปัจจุบันการเลี้ยงโคนมได้ขยายพื้นที่ไปทั่วราชอาณาจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเลี้ยงโคนมมีการขยายตัวในอัตราที่สูงรวมทั้งอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศได้เติบโตอย่างรวดเร็ว สถานการณ์การเลี้ยงโคนมในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2550 จำนวนโคนมมีอัตราเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2549 คิดเป็นร้อยละ 1.97 สาเหตุเนื่องจากในช่วงปี พ.ศ. 2549 - 2550 ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่ราคาน้ำนมดิบยังคงเท่าเดิมไม่มีการปรับราคาตามสภาวะต้นทุน ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเลิกเลี้ยงโคนมจำนวนมาก โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่มีจำนวนแม่โครีดนมน้อย รายได้จากการขายน้ำนมไม่คุ้มกับต้นทุนการผลิต และช่วงปี พ.ศ. 2550 ผลผลิตน้ำนมดิบประมาณร้อยละ 75 ได้จากสหกรณ์โคนมที่ทำธุรกิจรวบรวมน้ำนมดิบทั่วประเทศ รวม 104 สหกรณ์ ใน 43 จังหวัด และอีกร้อยละ 25 ได้จากศูนย์รวมน้ำนมดิบของเอกชนจำนวน 63 แห่ง โดยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมประมาณ 20,116 ครอบครัว (กรมส่งเสริมสหกรณ์ 2550)

กรมปศุสัตว์ได้กำหนดมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542 โดยมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบฟาร์ม 2) การจัดการฟาร์ม 3) การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ 4) การจัดการสิ่งแวดล้อม และ 5) การผลิตน้ำนมดิบ การเก็บรักษาและการขนส่งน้ำนมดิบ เพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพของฟาร์มโคนมให้ได้มาตรฐาน ทำให้ได้น้ำนมที่ถูกสุขลักษณะเหมาะสมสำหรับผู้บริโภคและเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค การรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบเป็นสิ่งที่รัฐบาลควรส่งเสริมและผลักดันให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเร่งปรับระบบการเลี้ยงโคนมให้เข้าสู่การจัดการฟาร์มให้ได้มาตรฐานฟาร์ม โดยมีหน่วยงานจากกรมปศุสัตว์และหน่วยงานจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตรวจสอบรับรองว่าเกษตรกรที่มีการจัดการฟาร์มตามระเบียบมาตรฐานที่กำหนดจะทำให้การรับรองว่าเป็นฟาร์มมาตรฐาน

การเลี้ยงโคนมของประเทศไทยได้ผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตนํ้านมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542 ทั้งหมด จำนวน 6,656 ฟาร์ม จากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมด 20,645 ฟาร์ม (ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ 2554) ซึ่งมีผลต่อภาพรวมของการผลิตนํ้านมดิบให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตนํ้านมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542 และจะมีผลต่อเนื่องถึงต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และด้านคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคนํ้านม

จังหวัดสุโขทัย มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัยเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2538 ในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวน 187 ราย จำนวนโคนม 935 ตัว มีพื้นที่การเลี้ยงโคนมในเขตอำเภอศรีนคร อำเภอทุ่งเสลี่ยม อำเภอกิรีมาศ และอำเภอกงไกรลาศ โดยมีศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมทำหน้าที่รับนํ้านมดิบจำนวน 4 แห่ง และในช่วงปี พ.ศ. 2546 - 2550 เกษตรกรมีแนวโน้มการเลี้ยงโคนมลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ณ วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2553 มีจำนวนฟาร์มโคนมทั้งจังหวัด 66 ฟาร์ม (ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ 2553) และฟาร์มส่วนใหญ่ยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มโดยมีเพียง 2 ฟาร์มที่เคยผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนม แต่ปัจจุบันขาดการต่ออายุการรับรองมาตรฐานฟาร์ม

ดังนั้นการศึกษากิจการฟาร์มโคนมตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี : กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย เพื่อเป็นแนวทางการในการปรับปรุงและพัฒนาการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานฟาร์มโคนมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัย

2.2 เพื่อศึกษาการจัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัย

2.3 เพื่อศึกษาการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตนํ้านมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542

2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตนํ้านมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการฟาร์มโคนมตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี : กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัย สภาพการจัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัย การจัดการฟาร์มตามมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตนํ้านมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกร

3.2 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสุโขทัย และส่งนํ้านมดิบให้ศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมขององค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.)

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมขององค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสrinคร อำเภอทุ่งเสลี่ยม อำเภอกงไกรลาศ และอำเภอกีรีมาศ

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในระหว่างเดือน กันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2553

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 ฟาร์มโคนม หมายถึง ฟาร์มที่เลี้ยงโคนม เพื่อผลิตโคนมและนํ้านมดิบ

4.2 การผลิตนํ้านมดิบ หมายถึง การผลิตนํ้านมให้ได้นํ้านมที่บริสุทธิ์ มีคุณภาพสูงตามความต้องการของผู้บริโภค และสามารถทำรายได้ให้กับเกษตรกร

4.3 มาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตนํ้านมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542 หมายถึง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ประกอบด้วย ข้อกำหนดมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตนํ้านมดิบของประเทศไทย พ.ศ. 2542 กำหนดวิธีการปฏิบัติด้านองค์ประกอบฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การจัดการสิ่งแวดล้อม การผลิตนํ้านมดิบ การเก็บรักษา และการขนส่งนํ้านมดิบ เพื่อให้ได้นํ้านมที่ถูกสุขลักษณะและเหมาะสมต่อผู้บริโภค ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 (กรมปศุสัตว์ 2542)

4.4 คณะผู้ตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม หมายถึง คณะเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ที่ได้รับ การแต่งตั้งจากกรมปศุสัตว์ ให้ทำหน้าที่ตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม (กรมปศุสัตว์ 2542)

4.5 การตรวจมาตรฐานฟาร์ม หมายถึง การตรวจฟาร์มเพื่อให้คำแนะนำ ประเมินและ ตรวจสอบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมาตรฐานฟาร์ม (กรมปศุสัตว์ 2542)

4.6 การรับรองมาตรฐานฟาร์ม หมายถึง การรับรองฟาร์มที่มีมาตรฐานฟาร์มใน การจัดการฟาร์มที่ดีทั้งด้านสุขอนามัย และด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงการควบคุมและป้องกันโรค ระบาดของสัตว์ภายในฟาร์มตามหลักเกณฑ์ของการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มของกรมปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์ 2542)

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 เป็นการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรในการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนม

5.2 ได้ข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกรให้มีการผลิต นำนมดิบที่มีคุณภาพและความปลอดภัยต่อผู้บริโภค

5.3 เป็นกรอบการพัฒนางานด้านมาตรฐานฟาร์มโคนมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง